

A gyermekolvasóért

A Katona József Könyvtár könyvsorozatáról

Ha megkérdeznék tőlem, van-e kedvenc könyvtáram, gondolkodás nélkül tudnám a feleletet. Kedvelem is, irigylem is, *bezzegkönyvtárazom* is, ha valahol szóba kerül. Olvasó és író emberként vagyok ilyen elkötelezettje, mert könyvtárosnak sosem készültem, nem is ismerem a kulisszatitkait sem az épületnek, sem az itt működő szervezetnek, gépészetnek és egyéb „szakbarbarizmusoknak”. Én ide befordulni, betérni, bemenekülni, esetleg bedolgozni járok. Elég messze lakom (120 km) ahhoz, hogy napi kalandokba bocsátkozhatnánk, de itt jártomban-keltemben ki nem tudom kerülni. Láttam, mikor alapozni kezdték egy lerobbanó bolhapiac helyén, s látom azóta is, hogyan birkózik a szárnyas idővel ember, technika, józan ész és jó ízlés...

Irodalmi folyóiratban azonban nem szokás a könyvtárak laudációja. A könyvtár vagy az olvasó legfeljebb szociológiai probléma, író és mű kényszerű, nem ritkán kellemetlen velejárója. Most mégis kivételt tett a *recenzorral* a megrendelő szerkesztői akarat, s ennek jó oka van. *Könyv-, olvasmányoka*.

Ennek pedig történelme, legendáriuma.

Lebbenjen hát a fátyol a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár kiadványairól!

Ikertestvéreinket családi nevükön úgy hívják: Kincsestár. Őt színes, gusztyos, karcsú kötet lett a 2002. évi karácsonyi várakozás ajándéka Kecskeméten. Őt könyvtártörténeti dokumentum, a szó minden rideg-hideglegelése nélkül. Élvezetes, izés közelmúltidéző játékok, rejtvények, friss alkotások, ötletvásári forgatagból kiforró játékos- és olvasócsalogató *kalendáriumok* az ünnepi asztalra. Nem polcra, polc porának. Asztalon sokat forgatandó, az elmúlt években sokszor meg is forgatott lapok ezek; olvasók, író-alkotó felnőtt- és gyermekemberek jókedve, öröme, szeretete sugárik belőle.

Keresztnevük is van, s mert (születési? olvasót szülő időrendi?) számot is kaptak ezek a füzetek, lapozzuk fel őket mi is az író-szerkesztő kívánsága szerint!

A *Meseország* a legfiatalabbak játékoskönyve. Hisszük, nem hisszük, Kecskeméten még mindig úgy tudják, hogy mesét hallgatni és mesét mondani, rajzolni és festeni, szétszedni és összegyűrni – röviden: rekonstruálni vagy alkotni már a legkisebb olvasó korban jó szokás. A nyilvánvaló evidencia a meg- és elrajzolt mozgókép-kultúrvilágban nem eléggé ismert tanulság, márpedig a mi srácaink a tévémesék pasztörizált tején (sem) nőnek-nevelődnek. Azt súgják a kecskemétiak, hogy áll még Meseország, van ott király udvari hírvívővel, s vannak ott játékok, fejtörők, meseszótárak, de még Meseországlakóvá ütött (amúgy) hétköznapi gyerekemberek is, ha már betérültek egyszer arra jártukban.

Nem fogom *elmesélni*, hányféle fondorlatát, fortélyát, furfangját, ravaságát, agyafúrtságát, fifikáját, trükkjét őrizték meg, találták fel, módolták ki a könyvtárba csalogatástól a mesemondásra „felizgatásig”. Ezt a kötetet (is) ott kell tartani az asztalon, és élni minden ötletével, amikor azt hisszük, hogy a mi gyerekünk (tanulónk, olvasónk) legfeljebb a passzív hallgatásba vonható be ideig-óráig. A kecskeméti könyvtár mesemondói nagy utat tesznek meg, amíg kismestereivé válnak a pódiumnak (is). Ott vannak *mellettük, velük* – ha kell, maskarásan átlényegülve – a minket is (ideiglenesen) helyettesítő felnőttgyerekek királyi vagy futár jelmezben, ahogy mi otthonainkban már nem mindig vetkőzünk le ilyen hajdani messzeségébe egyszervolt örömeinknek. Aki nem hiszi, hogy „vevő” (lenne) ránk a gyermek, kérjen meghívót legközelebb egy meseországos játékra, lustasága ellenében pedig legalább higgyen a könyvben közölt fotók átszellemült kis hőseinek...

Akit már egyszer becsaltak Meseországba, könnyebben adja a fejét a *Táltospróba* feladataira is. A nagy könyvtár után szaporodni kezd körülötte egy saját, kisebb, mások ajánlotta, de azért mégis csak az övé gyűjtemény. Ő már arra is kíváncsi, meg tud-e felelni a mások által lényegesnek hitt kérdésekre, rejtvényekre. Ő már levelez, pontokat gyűjtöget, verseng azért, hogy kisiskolásan is több legyen, mint egy kis iskolás. A mesevetélkedő országa határtalan és korlátatlan. Nyelvek, kultúrák, ismeretlen és ismerős szerzők között a bolyongás nem eltévedéshez, de alkotókedvhez és alkotóerőhöz vezet. Önmagára segít találni, amikor valakire és valamire rávezet a feladat, a mögötte rejlő bizalom és biztatás. A játékoskönyvek nagy próbája mindig az, hogy hitelesen együtt akarnak-e játszani velünk, s nem tudásfölényükkel kérkednek. A *Táltospróba* olyan versengés, ahol mindenki önmagával, önbecsülésével, önerejével szembesül, miközben társak veszik körül, akikkel csak mellesleg kell versengeni. Igazából ugyanoda igyekszik mindenki: egy nagy utolsó játékra gyűjtögetik a municiót, ahol persze csak attól megy el a kedvük, hogy abbahagyják, amit megszerettek.

A *Táltospróba* nem is éves, inkább évekre szeletelt tudásgyümölcs. Nem kell tartani a fogyásától, inkább azt a félelmet erősíti, hogy mi lesz, ha kinövünk belőle.

A dolgok lényege bizony a félelem: kinőjük-e mesés játékoságunkat?

Erre pedig gyakran még a kettő (alsó és felső tagozatra) osztott általános iskola sem mindig tudja a jó feleletet. Kecskeméten van rá saját recept. A konyhafőnöki ajánlat pofonegyszerű: ne hagyd magára a gyermekeidet! Kellemetlen kínálat, felelősségre emlékeztet. Napjaink nagy vitái (milyen a jó gyerekirodalom? ki a jó gyerekiró? ki a jó gyerekirodalom-kritikus? stb.) amúgy helyénvaló, de könnyen a végszó kimondásához vezető szentenciáit kérdőjelezi meg. Merthogy el is jusson a jó irodalom, író, kritika a célba?! Ez bizony nem tárgya a teoretikus csörtéknek. Ajánlásokon túl alig jutnak ezek a veszekedések, vagy alberletbe adják úgy általában a könyvespolcokat az általában-szülőknak, általában-könyvtárosoknak és általában-pedagógusoknak.

Konkrétan a kecskemétiak inkább veszik a lapot, és napi csalogatásba kezdenek. A *Meseországgal* is, a *Táltospróba*val is így tettek, de azokban még érhetne őket a vád, hogy ők is átkacsintgattak az iskola, a szülők felelőssége felé. A *Könyvtársajáték* (a harmadik kötet az ikrek sorában) már elsősorban a könyvtárosok nagy vállalkozása. Ezt művelni csak akkor lehet, ha a Katona József Könyvtár könyvtörténeti várlabirintusába (ilyenek épült!) is bevonulnak az olvasásra toborzott kis seregek. Ha maguktól érzik úgy, hogy be kell jönniük. És minden alkalommal érdemes volt elmerülni a nyomkereső játékokban. Aki ebbe a könyvbe lapoz bele, az megtanulja a közhelyet: a könyvtárhasználatot. Persze közhelymentesen, nagy csavarral a kötet címében is: a *könyvtár*, a *társas* együttlét, a *játék* a misztérium szentháromsága, amely csalogat, itt tart és visszahoz. Az pedig csak mellesleg szüremkedik át a polcvár lakóinak harci szellemébe, hogy egyszer csak átlátják a labirintus rejtjelmeit, eligazodnak benne, és fölényes biztonsággal kalauzolják újabb érkező játéktársaikat.

Innen már csak egy lépés az utolsó két kötetben megtalálni a feleletet a korábban kibuggyant félelmünkre. Kecskeméten kortalan a játék, a könyv, az irodalom iránti vágy és készítés. Kecskeméten létrejött a Kincskeresők Egyesülete, hogy egy legenda, a szegedi Kincskeresők folyóirat hetvenes-nyolcvanas éveit után ne következhesen be a „romlásnak okairól” való köldöknézés elmékedés. Szeged gyermeklapja olvasóinak irodalmi táborával együtt vált misztériummá, s ezt a kultuszt felzabálni látszott a felszabadult piac a kilencvenes években. A Kincskeresők Egyesülete – immár kecskeméti, Katona József könyvtári központtal – a mentés munkájába

kezdett. Levelezőversenyeket hirdet évente – kortalanul – azoknak, akik országszerte akarnak olvasni, uram bocsá': írni, alkotni valamit. Kincset keresni a szegediek által megálmodott, sokáig alkalmazott, aztán valamiért majdnem elfelejtett módon. A *Kincses tarisznya* (4. kötet) ezeket a levelezőverseny-feladatokat gyűjti most csokorba. Aki az előző kötetek játékein nőtt fel, már meg sem lepődik az észtornán. Aki az ország másik felén, más kedvcsinálók között növekedett, most kipróbálhatja, mennyit ér ő egy alföldi irodalmi lovagi tornán. Nincs olyan érzése, hogy kirekesztették valamiből, legfeljebb elcsodálkozik a saját könyvtára, a saját iskolája, no és önmaga lehetőségein, korlátain, gazdagságán... És megtanulja, hogy nem a tegnapi szerzett tudást kéri tőle majd számon (már most sem), hanem a nemtudásból következő döntéseire kap állandó készletet. Hogy lelemény-, invenciógazdagság, kreatív beállítódás kell hozzá? Futja itt abból is bőszégesen. (Felső tagozatos magyartanárnak legyen a talpán, aki csak ismétlésben végigcsinálja tanítványaival négy év alatt az itt ajánlott és évek óta „levelező” ötleteket!)

És Kecskemét a végére is jár mindennek: a beküldött válaszoknak, a megalkotott értékeknek, de a szegedi alkotótábor menthető szellemiségének is. A záró (5.) kötet, a *Kincskeresők* egyszerre állít emlékjelet a legnagyobb, legtávolibb hagyománynak, az országos Kincskereső táboroknak, s foglalja össze a tábormentés utóbbi tíz évének értékeit. A három évtizednek már nem kitalált, de gyermekirodalom-történeti tényei vannak. Nagy halottai: Baka István költő-szerkesztő, Grezsa Ferenc irodalomtörténész-főszerkesztő, Hegedűs András első főszerkesztő, vagy a táborok, Kincskereső klubok olyan feledhetetlen alakjai, mint Tasi Miklós, Székely Sándor tanárok. És persze máig munkatársnak, a kezdeteket őrző játszótársnak itt maradt, a kincskeresés mellett megmaradt elkötelezettjei: Simai Mihály költő, nyugalmazott főszerkesztő, Gajdó András tanár úr, a mozgalomra egész életén át fölesküdtél előszállási klubvezető, vagy a kecskeméti könyvtárvezető Ramháb Mária, aki Szokolai Péter (ugyancsak kecskeméti) színművészt ugyanúgy tanítványának és máig tábori munkatársának mondhatja, mint az egész könyvsorozatot szerkesztő, az egész olvasóvá varázsló koncepciót kitaláló, működtető Koleszár Mártát. Vannak ennek a történelemnek benne felnőtt fiatal és már megismert ígéretei: Nagy Gábor költő, Bombitz Attila esszéista-kritikus, Kövessy Zsolt meseíró, Gajdó Ágnes és Tamás irodalom- és színházkritikusok, a Magyar Rádió (műsorával évente a könyvtárba is visszatérő) szerkesztő-riportere, Gózon Ákos, s ki tudja, még mennyien más művészetek (vagy „csak” a hétköznapok) irodalmat is értő kitűnőségei!

Ez az ötödik testvér a könyvek között az alkotóvá érő gyerekek kalendáriuma. Az ő közös vagy egyéni írásaik, tanáraikkal közösen megálmodott tréfáik és irodalmi játékaik gyűjteménye. Költői, kisprózai, publicisztikai, illusztratív és képzőművészeti szándékkal született, tehetséggel megvert, megszenvedett munkák. És sok-sok fotó őrzi a pattanásos művek pattanásos arcú kismestereit, akik közül majd új kincsek növekednek...

A *Kincskeresők* kötet a lehetséges végeredménye ennek a könyvtári, olvasóvá varázsló koncepciónak. Egy folyamatnak. Az öt kötet úgy épül egymásra, ahogyan a játékok, a csalogatók, a magunkat együtt (is) kipróbálások szellemes, lebilincselő, kikerülhetetlen játékaik. Alkotással incselkedő értők emlékezetes, (szabad-e ilyet mondani?) tanulással szolgáló antológiája kerekedik egy olyan átgondolt program végére, amelynek kezdete és vége is ebben az ötödik kötetben sűrűsödik. Mert úgy látszik: kezdetben volt a Kincskereső, és megmaradtak nekünk máig a kincskeresők. (A hagyomány szerint Móra nyomán ajánlotta ezt így Kormos István a szegedieknek, s milyen történelmet csinált vele!) Ezt a teremtő szándékot pedig kötetenként is a magukénak vállalták ebben a sorozatban a mese, a játék, az alkotás olyan műhely teremtő kitűnőségei, mint Kríza Ildikó, Kriston Vízi József, Simai Mihály... Itt dicsérijük meg a szép köntöst, mert a könyvborító is az összetartozás szimbóluma azzal, hogy más alapszínnel, de azonos, emblematikus grafikával „ikresíti” az öt kötetet!

Sokféle a mi hadakozásunk a gyermekeinkért, az irodalomszeretetükért, mindenféle érték megértéséért és megbecsüléséért. Sokféle a siker, az eredmény, a kudarc is. Ahogyan sokfélék vagyunk a menedzselésben, a feltételteremtésben, talán az esélyeinkben is...

Bemenni azért jó a kecskeméti könyvtárba, mert mindig várnak valamivel. Itt az épület – kiemelten a földszinti gyermekkönyvtár – is része az olvasóvá varázslásnak. Ezért és ilyenek építették! Folyton várják benne a gyerekeket, akik folyton érkeznek és nőnek és kinőnek. A könyvtár pedig velük nőtt városban, megyehatáron túlra, magyarországi kincsünké.

Most majd az ország távolában is többet és többek lehetünk velük, az ötleteikkel, mert a *Könyvtári játékok* sorozatukat távollétükben is velük lapozgathatjuk.

Írók, kritikusok, szülők, pedagógusok, könyvtárosok! Vegyék, olvassák szét, használják el, adják és persze gondolják tovább ezeket a kis remekeket! Irigykedni is szabad közben, meg bírálni, hitetlenkedni, ha aztán próba követi a fejcsóvát.

Kecskemétiak és mellőlük állt támogatók, meg konkurensok, irigyek: ilyeneket „csináljatok ezeket”!

(*Kincsestár, Könyvtári játékok 1. Meseország, 2. Táltospróba, 3. Könyvtársasjáték, 4. Kincses tarisznya, 5. Kincskeresők – Írta és szerkesztette: Koleszár Márta. Katona József Könyvtár, Kincskeresők Egyesülete, Kecskemét, 2002.*)

Kovács Lajos